

PWYLLGOR CRAFFU GOFAL
13/06/24

Presenoldeb:

Y Cynghorwyr:- Beth Lawton (Cadeirydd), Menna Baines, Jina Gwyrfai, R. Medwyn Hughes, Dewi Jones, Elwyn Jones, Eryl Jones-Williams, Linda Ann Jones, Linda Morgan, Gwynfor Owen, Gareth Coj Parry, Rheinallt Puw, Meryl Roberts, Angela Russell ac Einir Wyn Williams.

Swyddogion yn bresennol:- Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu) a Sioned Mai Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:- Cyngorydd Dilwyn Morgan (Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant) a Mannon Emyr Trappe (Pennaeth Cynorthwyol Diogelu, Sicrwydd Ansawdd, Iechyd Meddwl a Diogelwch Cymunedol).

Yn bresennol ar gyfer eitem 8:- Cyngorydd Menna Trenholme (Aelod Cabinet Cefnogaeth Gorfforaethol) a Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol).

Yn bresennol ar gyfer eitem 9:- Cyngorydd Elin Walker Jones (Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd) ac Aled Gibbard (Pennaeth Cynorthwyol Adnoddau - Plant a Chefnogi Teuluoedd).

1. ETHOL CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Beth Lawton yn Gadeirydd Pwyllgor Craffu Gofal ar gyfer 2024/2025

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Dewi Jones yn Is-gadeirydd Pwyllgor Craffu Gofal ar gyfer 2024/2025.

Mynegwyd llongyfarchiadau i'r Cyngorydd Dewi Jones ar gael ei ethol fel Maer Caernarfon.

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cyngorydd Anwen J Davies.

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

5. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

6. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 11 Ebrill, 2024 fel rhai cywir.

7. DIOGELU RHAG COLLI RHYDDID (DOLS)

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant yn ogystal â'r Pennaeth Cynorthwyol Diogelu, Sicrwydd Ansawdd, Iechyd Meddwl a Diogelwch Cymunedol.

Eglurwyd mai trefniadau Diogelu Rhag Colli Rhyddid (DoLS) yw'r weithdrefn a ragnodir yn y gyfraith pan fo angen amddifadu preswlydd neu glaf o'u rhyddid pan nad oes ganddynt y gallu i gytuno am eu gofal neu eu triniaeth, er mwyn eu cadw'n ddiogel rhag niwed. Esboniwyd gall cyflyrau megis dementia neu anaf i'r ymennydd arwain at y diffyg hwn mewn capasiti. Pwysleisiwyd bod pob achos yn cael ei ystyried yn ôl ei rinweddau unigol.

Tywyswyd y Pwyllgor drwy'r adroddiad gan nodi bod DoLS yn ddyletswydd statudol a'i bod yn ofynnol i Awdurdodau Lleol arwain ar faterion DoLS o fewn eu cymunedau a chartrefi gofal, gyda'r Bwrdd Iechyd yn arwain ar y maes o fewn ysbytai. Ymhelaethwyd bod disgwyliad i bob cais am Awdurdod Safonol DoLS gael ei gwblhau o fewn 21 diwrnod, gyda cheisiadau brys yn cael eu cwblhau o fewn 7 diwrnod. Cydnabuwyd bod rhestr aros o 340 yng Ngwynedd ar hyn o bryd. Pwysleisiwyd y golyga hyn bod 340 o unigolion yn cael eu hamddifadu o'u rhyddid heb awdurdod. Ymhelaethwyd bod 20 o'r unigolion hynny wedi bod yn aros am Awdurdod Safonol ers dros dair blynedd oherwydd newidiadau i'r rhestr aros yn sgil blaenoriaeth.

Amlygwyd nad yw'r Cyngor yn cydymffurfio a'r deddfwriaethau perthnasol a bod risgiau corfforaethol amlwg yma. Sicrhawyd bod y mater hwn wedi cael ei uchafu o fewn cyfarfodydd herio perfformiad yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant. Esboniwyd bod yr adroddiad yn ddull o rannu gwybodaeth am y sefyllfa i'r aelodau gan geisio derbyn adborth a chefnogaeth y Pwyllgor. Pwysleisiwyd nad yw'r sefyllfa hon yn unigryw i Wynedd gan gadarnhau bod Awdurdodau Lleol ar draws Gogledd Cymru ac yn genedlaethol gyda rhestr aros ar gyfer darpariaeth DoLS.

Datganwyd bod y Cyngor yn derbyn cyfartaledd o 67 cais am Asesiad Awdurdod Safonol yn fisol. Nodwyd bod 16 o'r ceisiadau hynny yn gallu cael eu hawdurdodi yn amserol. Ymhelaethwyd bod Asesiad Safonol yn ddilys am gyfnod o flwyddyn gan egluro bod angen i'r unigolion sydd wedi derbyn asesiad DoLS dderbyn asesiad ychwanegol ar ddiwedd y cyfnod hwnnw. Sicrhawyd bod gan yr Adran broses er mwyn blaenoriaethu'r unigolion sydd ar y rhestr aros yn unol ag anghenion brys ac yr angen am adnewyddu'r Awdurdod Safonol.

Adroddwyd bod 18 o weithwyr o fewn yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant wedi cymhwyso fel Aseswyr Budd Gorau. Nodwyd bod yr Adran wedi ymdrechu yn y gorffennol i annog yr unigolion hyn i gynnal asesiadau ar gyfer DoLS ond nid oedd hyn yn gynaliadwy gan fod pob asesiad yn cymryd lleiafswm o 10 awr i'w gwblhau.

Cyfeiriwyd at yr adnoddau sydd ar gael i fynd i'r afael a'r her hwn gan nodi bod gan yr Adran un Cydlynedd DoLS sy'n gyflogedig am 4 diwrnod yr wythnos ac un Asesydd Budd Gorau sy'n gyflogedig am ddeuddydd yr wythnos. Ymhelaethwyd bod y Cyngor wedi llwyddo i dderbyn arian grant gan Lywodraeth Cymru o £114,000 dros y dair mlynedd ddiwethaf er mwyn cyfarch gofynion y rhestr aros yng Ngwynedd. Eglurwyd bod y Cyngor wedi profi heriau recriwtio wrth ymdrechu i benodi unigolion i gynnal yr asesiadau, gan ei fod yn swydd tymor byr yn sgil y ffaith bod yr arian yn cael ei ddarparu yn flynyddol. Ymhelaethwyd bod yr arian hwn yn cael ei ddefnyddio i gomisiynu asiantaeth a thalu meddygon i gwblhau'r asesiadau ar ran y Cyngor.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Holwyd am y gwahaniaeth rhwng dyfarniad diffyg capasiti ac asesiad awdurdod safonol DoLS. Eglurwyd bod rhaid i unigolyn gael dyfarniad o ddiffyg capasiti cyn gwneud cais am asesiad DoLS. Mewn ymateb i gwestiwn am bwy sydd yn cael gwneud cais am asesiad DoLS cadarnhawyd bod hyn fel arfer yn cael ei wneud drwy'r gweithwyr proffesiynol.

Mewn ymateb i gwestiwn os yw'r gofyniad hanfodol i allu cyfathrebu'n Gymraeg yn arwain at lai o bobl yn ymgeisio am swyddi, cadarnhaodd yr Uwch-ymgyngorydd Iaith a Chraffu bod Polisi Iaith y Cyngor yn ei wneud yn ofynnol i swyddi gael eu hysbysebu bob amser yn nodi sgiliau ieithyddol Cymraeg fel rhai hanfodol. Ymhelaethwyd pan fo swyddi sydd yn cael eu hysbysebu am y trydydd gwaith a bod diffyg ymgeiswyr gyda'r sgiliau iaith cymwys yna gellir ystyried penodi unigolun sydd ddim yn cyrraedd y sgiliau iaith angenrheidiol os ydynt yn ymrwmo i i ddysgu a gwella eu sgiliau Cymraeg . Gall y Cyngor ddarparu hyfforddiant addas ar eu cyfer. Ychwanegodd yr Aelod Cabinet bod yr Adran Oedolion wedi bod yn cynnig gwersi Cymraeg a gwersi gyrru i'r rhai sy'n cyrraedd y gofynion eraill ac yn ceisio bod yn hyblyg i ddenu gweithwyr.

Holwyd os yw'r Adran wedi ystyried y posibilrwydd o hysbysebu swydd barhaol ar y cyd gyda Sir gyfagos, credwyd y byddai swydd barhaol yn denu mwy o geisiadau. Mewn ymateb, nodwyd y byddai hyn yn heriol i'w weinyddu oherwydd bod niferoedd a gofynion darpariaeth DoLS yn newidiol rhwng Awdurdodau Lleol y rhanbarth. Nodwyd hefyd bod siroedd eraill gogledd Cymru wedi cael mwy o lwyddiant recriwtio swyddogion i gwblhau'r asesiadau na Chyngor Gwynedd. Amlygwyd heriau eraill hefyd megis sut fyddai'r gwaith yn cael ei flaenoriaethu pe bai'n cael ei weinyddu gan un swyddog yn gweithio ar draws dwy Sir.

Mewn ymateb i gwestiwn am y gosb ariannol, cyfeiriwyd at yr archwiliad mewnol i'r trefniadau a gyflawnwyd yn 2022. Cadarnhawyd bod archwiliad dilynol wedi cael ei gwblhau ym mis Mawrth eleni ble nodwyd bod risg uchel i'r Cyngor gael ei gosbi am ddiffyg cydymffurfiaeth gyda threfniadau statudol DoLS. Manylwyd mai cosb ariannol o oddeutu £3,000-£4,000 yr unigolyn, yn fisol am gyfnod ble mae unigolion wedi cael eu hamddifadu o'u rhyddid heb awdurdod yw'r gost uchaf gall ei roi. Cydnabuwyd gan yr Adran nad oes modd lliniaru'r risg gyda'r adnoddau sydd ar gael i'r Adran ar hyn o bryd ac felly eu bod yn credu y dylid parhau i geisio canfod prosesau i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth. Nodwyd mai ail opsiwn yw clustnodi adnoddau ychwanegol i ddatrys y sefyllfa. Mynegwyd dymuniad i gyflogi swyddog llawn amser er mwyn ymgymryd â'r asesiadau hyn gan gydnabod bod cyfanswm y gost o'u cyflogi yn oddeutu £90,000 y flwyddyn. Mynegwyd rhwystredigaeth na fyddai cyflogi un swyddog llawn amser yn llwyddo i gyflawni'r un llwyth gwaith â'r asiantaethau a ddefnyddir yn bresennol am yr un swm o arian. Adroddwyd nad yw bidiau ariannol o fewn y maes hwn wedi bod yn llwyddiannus yn y gorffennol. Cydnabuwyd nad oes opsiynau amgen i'w hystyried ar hyn o bryd.

Mewn ymateb i ymholiad, adroddwyd bod y Cyngor wedi derbyn dirwy yn y gorffennol ac yn debygol o dderbyn dirwy arall yn fuan ar gyfer unigolyn oedd wedi ei amddifadu o'i ryddid heb awdurdod am gyfnod o chwe mis.

Atgoffwyd aelodau'r Pwyllgor o hyfforddiant a dderbyniwyd gan arbenigwr cyfreithiol ar fater tebyg yn y gorffennol. Yn sgil newidiadau yn aelodaeth y Pwyllgor hwn, cynigwyd i estyn gwahoddiad i dderbyn cyflwyniad gan arbenigwr unwaith eto er mwyn sicrhau bod aelodau'r Pwyllgor yn gwneud penderfyniadau gwybodus wrth ystyried y ffordd ymlaen i'r ddarpariaeth yng Ngwynedd.

Nododd yr Aelod Cabinet nad oedd yn disgwyl datrysiad heddiw ond yn hytrach i uchafu'r risg i'r Cyngor. Amlygodd bod cynlluniau ar y gweill ond ei fod yn awyddus i'r Cyngor cyfan ddeall y risg. Cymerwyd y cyfle i ganmol staff yr Adran am eu gwaith ac am roi blaenoriaeth i'r maes diogelu.

Mynegwyd amharodrwydd gan yr aelodau i dderbyn y risg ac i dderbyn yr adroddiad yn ei ffurf bresennol a nodwyd awydd i dderbyn rhagor o wybodaeth. Datganwyd nad yw'r Pwyllgor Craffu Gofal yn ymrwmo i benderfynu ar dderbyn y risg gyllidol hon heb dderbyn gwybodaeth arbenigol bellach. Yn hytrach roedd consensws i fynegi gwir bryder am y

sefyllfa a gofynnwyd i'r Aelod Cabinet gydweithio gyda'r Adran er mwyn datblygu cynllun gweithredu effeithiol yn ogystal â rhoi rhagor o fanyler ar opsiynau cyllidol recriwtio.

Gofynnwyd i'r Adran ddarparu adroddiad cynnydd ymhen 6 mis er mwyn cyflwyno diweddariad. Diolchwyd i'r swyddogion am adroddiad cynhwysfawr a chliir.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau canlynol:

- a) Datgan gwir bryder am y sefyllfa ac amharodrwydd y Pwyllgor Craffu Gofal i dderbyn y risg sy'n cael ei amlygu yn yr adroddiad.**
- b) Gofyn i'r Aelod Cabinet Oedolion drafod ymhellach efo'r Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant a chreu cynllun gweithredu.**
- c) Gofyn i'r Adran ddarparu adroddiad Cynnydd ymhen 6 mis.**
- d) Nodi dymuniad i dderbyn gwybodaeth bellach gan arbenigwr.**

8. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PANEL STRATEGOL DIOGELU 2023/24

Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Cefnogaeth Gorfforaethol a'r Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol.

Darparwyd diweddariad ar waith y Panel Strategol Diogelu yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Esboniwyd bod gwaith y Panel yn allweddol i weithrediad holl Adrannau'r Cyngor, gan ei fod yn ystyried prosesau diogelu yn gorfforaethol. Nodwyd bod y Cabinet wedi derbyn yr adroddiad yn eu cyfarfod ar 11 Mehefin 2024.

Tynnwyd sylw at y prif newidiadau a gyflwynwyd yn ystod y flwyddyn ddiwethaf gan gynnwys addasiadau i Gylch Gorchwyl y Panel, Cylch Gorchwyl y Grŵp Gweithredol Diogelu a chyhoeddi Polisi Diogelu newydd. Ymfalchiwyd bod y Polisi Diogelu bellach yn fwy eglur yn enwedig ynghylch y diffiniadau o amddiffyn a diogelu. Ymhelaethwyd bydd hyfforddiant ar y Polisi hwn yn cael ei ddatblygu yn y dyfodol agos.

Cadarnhawyd bod yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd wedi derbyn 7,230 o gyfeiriadau i wasanaethau plant yn ystod y flwyddyn. Cymharwyd yr ystadegyn hwn gyda'r ffigur cyfartalog cyn y pandemig, ble'r oedd cyfeiriadau i wasanaethau plant oddeutu 5,000 y flwyddyn. Nodwyd bod hyn yn gynnydd sylweddol o gyfeiriadau ond cadarnhawyd bod y ffigurau blynyddol yn lefelu erbyn hyn, gan obeithio bydd niferoedd cyfeiriadau yn lleihau yn y blynyddoedd i ddod.

Adroddwyd bod cynnydd o 248% i'w weld yn y gwaith sy'n ymwneud â phryderon diogelu am ymarferwyr a'r rhai mewn swyddi o ymddiriedaeth, o'i gymharu â 2022/23. Cadarnhawyd bod gweithdrefnau mewn lle ar gyfer ymateb i bryderon diogelu am y rhai y mae eu gwaith yn dod â nhw i gysylltiad â phlant neu oedolion sydd yn wynebu risg.

Eglurwyd bod 281 o blant mewn gofal ar ddiwedd Mawrth 2024. Cadarnhawyd bod niferoedd plant mewn gofal wedi lleihau yn ystod y flwyddyn ddiwethaf ond oherwydd cyfrifoldebau'r Cyngor i warchod ymgeiswyr lloches a ffoaduriaid, mae'r niferoedd o blant o dan ofal yr awdurdod yn parhau i fod yn 281, yn debyg i'r niferoedd ar ddiwedd Mawrth 2023. Yn yr un modd, cadarnhawyd bod niferoedd o adroddiadau Oedolion yn ystod y flwyddyn 2023/24 yn debyg iawn i'r niferoedd a adroddwyd ar ddiwedd Mawrth 2023.

Mynegwyd balchder bod y Cyngor wedi ennyn achrediad 'Rhuban Gwyn' gan ei fod yn cymryd dull strategol i roi diwedd i drais domestig ac i bwysleisio nad yw'n cael ei oddef o fewn y Sir. Ymhellach, nodwyd bod 55% o staff y Cyngor, sy'n gweithio yn y maes diogelwch cyhoeddus, wedi mynychu hyfforddiant 'Gofyn a Gweithredu' er mwyn rhoi hyder

iddynt i gefnogi unigolion sy'n profi trais, cam-drin domestig neu drais rhywiol. Pwysleisiwyd ei fod yn flaenoriaeth i'r staff hynny fynychu'r hyfforddiant dros y flwyddyn nesaf.

Cyfeiriwyd at nifer o faterion sydd ar gynydd yn y blynyddoedd diwethaf megis troseddau manwerthu (lladrad o siopa). Cadarnhawyd bod y Cyngor yn cydweithio gyda'r Heddlu er mwyn sicrhau bod gwybodaeth am gymorth i ymdopi â'r argyfwng costau byw ar gael iddynt, yn y gobaith bydd hyn yn lleihau'r niferoedd o droseddau manwerthu i'r dyfodol. Tynnwyd sylw at nifer o agweddau diogelu eraill sydd yn derbyn cefnogaeth y Panel megis Dyletswydd Trais Difrifol, Caethwasiaeth Fodern a Gwrthderfysgaeth.

Cadarnhawyd bod y Panel yn monitro'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS). Pwysleisiwyd bod y mwyafrif helaeth o unigolion yng nghyflogaeth y Cyngor gyda DBS cyfredol a chllir gyda rhai eithriadau megis cyfnodau mamolaeth a salwch.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Gofynwyd os oedd modd tracio'r nifer o staff sydd wedi cwblhau'r hyfforddiant Atal. Mewn ymateb nodwyd bod dau ffordd i gael mynediad at yr hyfforddiant. Adroddwyd bod y Swyddfa Gartref wedi datblygu hyfforddiant newydd ar gyfer Atal a'i fod hefyd ar gael ar wefan Cyngor Gwynedd ar ffurf e-fodiwl. Sicrhawyd bod yr e-fodiwl hwn yn fandadol i'r holl weithlu erbyn hyn ac yr annogir staff i ddefnyddio'r porth e-ddysgu i gael mynediad iddo. Cydnabuwyd bod casglu data penodol ar niferoedd staff sydd wedi cwblhau'r modiwl hwn yn her oherwydd bod modd i unigolion ei gwblhau yn uniongyrchol drwy wefan y Swyddfa Gartref. Eglurwyd na fyddai'r unigolion hyn yn cael eu cynnwys yn y data a gesglir gan y porth e-ddysgu o fynychwyr yr hyfforddiant. Adroddodd y Cyfarwyddwr Corfforaethol y byddai'n ceisio coladu'r wybodaeth a'n ei rannu pan fyddai ar gael.

Diolchwyd am yr adroddiad a'r gwaith a mynegwyd awydd i weld cynnydd yn niferoedd yr ystadegau megis 92% o'r "Prif Bersonau Diogelu" mewn Ysgolion wedi derbyn hyfforddiant diogelu penodol yn y ddwy flynedd ddiwethaf. Credwyd y dylai'r ffigwr hwn fod yn 100%. Mewn ymateb eglurwyd ei bod yn annhebygol y byddai'r ystadegau yn cyrraedd 100% oherwydd rhesymau tu allan i reolaeth y Cyngor megis cyfnodau salwch tymor hir neu staff ar gyfnodau mamolaeth ond cytunwyd y dylid anelu at 100%.

Mewn ymateb i sylw am gyfrifoldebau Uwch Swyddogion yr Adran nodwyd bod dau Uwch Reolwr Diogelu ac Ansawdd gydag un wedi ei leoli yn yr Adran Blant a'r llall yn yr Adran Oedolion. Nodwyd eu bod yn swyddogion dynodedig sydd â rôl benodol ac yn atebol o ran cyfrifoldeb diogelu. Eglurwyd bod oedolion sydd ag anableddau dysgu yn dod o dan gylch gwaith yr Adran Oedolion tra bod plant efo anableddau yn dod o dan yr Adran Blant.

Mynegwyd sylw bod swyddog o'r Heddlu yn arfer mynychu'r Pwyllgor hwn yn flynyddol yn y gorffennol ac awgrymwyd y byddai'n fuddiol ail afael yn y trefniadau yma. Mewn ymateb nodwyd bod trefniant ar hyn o bryd i'r Heddlu fynychu'r Fforymau Ardal a byddai modd rhannu gwybodaeth drwy'r Fforymau hynny.

Mewn ymateb i sylw am ran 4.1.7 o'r adroddiad a niferoedd y plant sydd mewn gofal ac wedi eu lleoli gyda'u rhieni, nodwyd bod hyn yn rhan o'r strategaeth a bod yr Adran yn ceisio cadw plant efo'u rhieni gymaint ag sy'n bosib. Adroddwyd er bod y plant yn byw gyda'u rhieni bod llawer o gefnogaeth yn cael ei roi, credwyd ei bod yn well ceisio cadw plant efo'u teuluoedd ac yn y gymuned pan fo hynny'n bosib.

Mewn ymateb i gwestiwn pam bod niferoedd y cyfeiriadau yn parhau i fod 2,000 yn fwy na'r ffigyrau cyn y pandemig, eglurwyd bod effeithiau'r pandemig yn hirdymor yn enwedig ar blant a'i bod yn anodd gwybod pam a pryd y bydd gostyngiad yn y ffigyrau. Awgrymwyd efallai bod pobl yn fwy parod i gyfeirio bellach gan eu bod yn fwy ymwybodol o heriau. Nodwyd fod hyn bositif ond yn rhoi llawer o bwysau ar y gweithlu.

Gofynnwyd pa ddulliau sy'n cael eu defnyddio i hyrwyddo'r Polisi newydd i staff a Chynghorwyr. Adroddwyd bod bwriad cynnal hyfforddiant i staff a Chynghorwyr a byddai'r Uwch Reolwyr Diogelu ac Ansawdd yn rhan o'r hyfforddiant hwnnw ac yn ceisio codi ymwybyddiaeth ymysg staff ac Aelodau.

Mewn ymateb i gwestiwn am eglurder ynglŷn â'r diffiniad o ddiogelu ac amddiffyn, esboniwyd bod diogelu yn rhan o rôl pawb yn y gymuned a'r Cyngor sef i sicrhau bod pobl fregus yn ddiogel. Nodwyd bod diogelu yn gyfrifoldeb i Gynghorwyr a staff y Cyngor. Eglurwyd bod amddiffyn yn gyfrifoldeb penodol i'r Heddlu ac i'r Gwasanaethau Cymdeithasol e.e. i ymyrryd os yw rhywun wedi derbyn niwed neu risg sylweddol. Nodwyd bod cyfreithiau a pholisi dwys am amddiffyn.

I gloi cadarnhawyd bydd yr adroddiad, gan gynnwys sylwadau'r Pwyllgor Craffu Gofal, yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor Llawn yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf. Diolchwyd i'r Pwyllgor am eu sylwadau.

PENDERFYNWYD: Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.

9. DATBLYGU DARPARIAETH BRESWYL I BLANT MEWN GOFAL MEWN GRŴP BYCHAN

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet Plant a Theuluoedd ac y Pennaeth Cynorthwyol Adnoddau - Plant a Chefnogi Teuluoedd, gan nodi bod datblygiad cartrefi preswyl i blant mewn gofal yn un sy'n flaenoriaeth o fewn Cynllun y Cyngor.

Rhannwyd cefndir i'r cynllun gan nodi bod oddeutu 280 o blant yng ngofal y Cyngor ar hyn o bryd. Diolchwyd i bawb sy'n rhan o'r cynllun maethu, gan fod y mwyafrif o blant mewn gofal wedi eu lleoli gyda theuluoedd maeth. Eglurwyd bod eraill yn byw gartref gyda'u teuluoedd ond yn derbyn cefnogaeth barhaus gan y Cyngor. Cydnabuwyd bod oddeutu 20 o blant yng ngofal y Cyngor sydd angen lleoliad preswyl ar hyn o bryd ac nid oes lleoliadau digonol ar gyfer gynnig y gwasanaeth hynny ar hyn o bryd heb allanoli. Atgoffwyd bod nifer o blant wedi eu lleoli mewn ardaloedd tu hwnt i Gymru ar hyn o bryd megis Bryste a Northumbria.

Cadarnhawyd mai nod y cynllun yw disodli'r angen i allanoli gyda darpariaeth a gyflenwir gan y Cyngor, gan lwyddo i ddarparu gofal preswyl i blant mewn gofal am gost sylweddol is na'r costau cyfartalog presennol.

Eglurwyd bod y cynllun yn lleoli 2 blentyn mewn gofal mewn tŷ yn y gymuned er mwyn sicrhau bod ganddynt gartref sefydlog pan nad yw maethu yn ddatrysiad priodol ar eu cyfer. Manylwyd ar nifer o fanteision y cynllun gan gynnwys derbyn gofal yn Gymraeg, parhau yn eu hysgol leol a pharhau i feithrin perthynas gyda theulu a ffrindiau ble'n bosibl. Cadarnhawyd mai prif ddiben y Cynllun yw darparu gofal arbenigol Cymraeg i blant yn lleol gan ddiddymu'r angen iddynt adael y sir, neu adael Cymru i'w dderbyn. Pwysleisiwyd bod y cynllun yn cydymffurfio gyda Chynllun Cydraddoldeb y Cyngor yn ogystal â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Esboniwyd bod tŷ addas wedi cael ei brynu ym Morfa Bychan ar gyfer cynnig gofal preswyl i blant rhwng 10 ac 18 oed. Amlygwyd mai'r pwyslais ar hyn o bryd yw sicrhau staff i'r tai er mwyn caniatáu i'r cynllun ddatblygu'n amserol cyn ystyried opsiynau o'r fath i'r dyfodol. Ymhelaethwyd y gobeithir prynu dau dŷ arall mewn cymunedau gwahanol yn y Sir yn fuan. Cydnabuwyd bod pryniant a chwblhau addasiadau i'r tŷ cyntaf yn broses araf oherwydd bod polisïau a gweithdrefnau angenrheidiol yn cael eu datblygu ar y cyd gyda datblygiad y tŷ. Pwysleisiwyd bydd pryniannau tai i'r dyfodol yn broses cyflymach oherwydd bydd y polisïau a gweithdrefnau hynny eisoes yn weithredol.

Adroddwyd bod angen i'r cynllun cael ei gwblhau erbyn diwedd 2027 gan bwysleisio bydd angen 3 cartref preswyl cofrestredig erbyn hynny. Cydnabuwyd bod nifer o risgiau yn deillio o'r amserlen hyn megis; anhawster i ganfod ail neu drydydd adeilad addas neu anhawster i gael y plentyn cyntaf yn y tŷ cyntaf erbyn mis Medi 2024. Nodwyd hefyd bod heriau recriwtio hefyd yn derbyn ystyriaeth gan yr Adran.

Tynnwyd sylw at y sefyllfa gyllidol drwy gadarnhau bod y cynllun yn cael ei ariannu drwy grant RIF/HCF gan gadarnhau bod dwy filiwn o bunnoedd wedi ei glustnodi ar gyfer cyflawni'r cynllun. Esboniwyd bod yr arian hwn yn cael ei ddefnyddio er mwyn prynu tai addas a gwneud addasiadau iddynt er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio ag Arolygaeth Gofal Cymru sy'n angenrheidiol ar gyfer cofrestriad.

Cadarnhawyd bod blwyddyn gyntaf y cynllun wedi bod yn llwyddiannus iawn, gyda nifer o dargedau'r cynllun yn cael eu cyflawni'n amserol. Ymhelaethwyd bod prif dargedau sydd eisoes wedi eu cyflawni yn cynnwys: Penodi Rheolwr Prosiect, prynu ac addasu'r tŷ cyntaf (ym Morfa Bychan) a datblygu Datganiad o Bwrpas a phosibiliadau ar gyfer y datblygiad.

Aethpwyd ymlaen i nodi'r prif dargedau ar gyfer ail flwyddyn y cynllun, gan gynnwys: Penodi Rheolwr ar gyfer y tŷ cyntaf (ym Morfa Bychan), cwblhau addasiadau ar gyfer y tŷ cyntaf ar gyfer cofrestriad Arolygaeth Gofal Cymru, adnabod a phryniant yr ail dŷ ac adnabod trydydd tŷ i brynu neu gyflwyno cais cynllunio ar ddarn o dir yn Arfon sydd eisoes ym meddiant y Cyngor. Cadarnhawyd bod yr Adran yn cydweithio gyda'r Adran Tai ac Eiddo.

Anogwyd yr aelodau i gynorthwyo'r Adran i hysbysebu swyddi sydd ynghlwm â'r cynllun o fewn eu wardiau. Nodwyd bod swyddi ar gyfer rheolwr y tŷ cyntaf, chwe swyddog preswyl a swyddi wrth gefn i'w gweld ar wefan y Cyngor ar hyn o bryd yn ogystal â chyfryngau cymdeithasol y Cyngor ac ar bosteri. Nodwyd y gobeithir bydd Rheolwr y tŷ yn gallu bod yn gyfrifol am ail dŷ yn y dyfodol er mwyn sicrhau cysondeb o fewn y cynllun tra hefyd yn cydnabod nad oes gormodedd o unigolion a fyddai'n gymwysedig i'r rôl.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Croesawyd y cynllun gan fynegi safbwynt y dylai'r cynllun fod wedi cael ei weithredu flynyddoedd yn ôl. Serch hyn mynegwyd llongyfarchiadau i'r Adran am eu cynnydd diweddar gan fynegi balchder am y cynllun.

Pryderwyd am niferoedd y plant fydd yn parhau mewn lleoliadau allsirol ond cydnabuwyd bod angen cychwyn yn rhywle a'i fod yn broses fydd yn cymryd amser. Credwyd y byddai'r cynlluniau yma yn rhoi elfen o normalrwydd i'r plant o gymharu â'r hen gartrefi gofal mawr. Mynegwyd balchder fod yr Adran wedi ymgynghori yn lleol.

Esboniwyd nad oedd yn ofynnol i gynnal ymgynghoriad cyhoeddus ar y mater hwn. Er hyn, cadarnhawyd bod yr Adran wedi cynnal cyfarfod cyhoeddus yn yr ardal, er mwyn sicrhau bod aelodau'r gymuned yn derbyn cyfle i ofyn cwestiynau a mynegi unrhyw bryderon. Cadarnhawyd bod y mwyafrif o'r unigolion yn gefnogol o'r cynllun ond bod yr Adran wedi bod mewn cyswllt gydag un unigolyn sydd wedi datgan pryderon

Mewn ymateb i sylw am yr heriau o recriwtio, eglurwyd bod pamffledi wedi eu dosbarthu ddoe yn cyfeirio at ddiwyddiad ym Mhorthmadog a sesiwn i geisio annog ceisiadau am weithwyr.

Holwyd sut bydd y ddarpariaeth yn gweithio mewn perthynas merched a bechgyn. Eglurwyd mai un agwedd bwysig o'r rôl hon fydd asesu cefndir unigolion er mwyn sicrhau bod eu lleoliad preswyl yn addas a hefyd dilyn trefniadau a phrosesau ble'n briodol Nodwyd na fydd gwahaniaethu yn cael ei wneud ar sail merched a bechgyn a bydd y rheolwr yn penderfynu addasrwydd unigolion ar sail asesiadau am eu cefndir a'u hanghenion.

Mewn ymateb i gwestiwn am beth fydd yn digwydd pan fydd yr unigolion yn y tai yn troi'n ddeunaw oed, cadarnhawyd bod y cofrestrriad yn caniatáu lleoliad preswyl nes yr oedran yma ond ni fydd yr unigolion hynny yn gorfod gadael y tŷ os nad oes darpariaeth addas amgen ar eu cyfer. Eglurwyd mai'r trefniant arferol mewn nifer o achosion yw bod yr unigolion yn symud i ddarpariaeth amgen ble bod cefnogaeth oruchwyliol ar gael. Ymhellach, sicrhawyd bod yr Adran wedi bod mewn trafodaethau gyda GISDA er mwyn defnyddio dau fflat yng Nghaernarfon ar gyfer trydydd cam y ddarpariaeth ble nad yw'r unigolion angen goruchwyliaeth a chefnogaeth barhaus, ond yn hapus i staff daro i mewn o'i bryd i'w gilydd. Pwysleisiwyd bod cyfnewid darpariaeth o'r fath yn cael ystyriaeth gan y gwasanaethau priodol, wrth iddynt droi yn 15 oed, er mwyn i'r cynllun gorau gael ei roi mewn lle iddynt pan yn ddeunaw oed.

Mewn ymateb i gwestiwn am ba ffactorau sy'n cael eu cysidro wrth ddewis lleoliad ar gyfer tŷ, eglurwyd bod pellter o drafnidiaeth gyhoeddus yn ffactor bwysig yn ogystal â phellter o'r Ysgol leol a chyfleusterau hamdden. Nodwyd bod ystyriaethau eraill hefyd megis llefydd parcio digonol i staff ac ymwelwyr a bod y lleoliad ddim yn sefyll allan ac yn gweddu i anghenion yr unigolion e.e. preifatrwydd.

Mewn ymateb i ymholiad am y gost o gadw plentyn mewn lleoliad allsirol nodwyd ei fod yn costio tua £6,600 yr wythnos i bob plentyn. Cymharwyd hyn a'r gost wythnosol o redeg un uned sef £440 yr wythnos. Adroddwyd y byddai hyn yn arbediad o £200,000-£250,000 y flwyddyn am bob dau o blant fyddai yn cael eu lleoli'n fewnol.

Mynegwyd balchder bod siroedd eraill gogledd Cymru yn awyddus iawn i ddatblygu cynlluniau cyffelyb ac mae trafodaethau mewn lle er mwyn rhannu syniadau, polisiâu a chyfleoedd hyfforddi.

Diolchwyd i'r swyddogion am eu gwaith i ddatblygu'r cynllun a mynegwyd datganiadau o pob llwyddiant i'r cynllun. Edrychwyd ymlaen i dderbyn diweddariad pellach pan fydd y plant wedi setlo.

PENDERFYNWYD

- a) **Derbyn yr adroddiad gan ddymuno pob llwyddiant i'r datblygiad.**
- b) **Nodi awydd y Pwyllgor i dderbyn diweddariad pan fydd y cartref preswyl wedi agor ac wedi cyfnod o setlo.**

10. GRŴP CRAFFU CYD-BWYLLGOR IECHYD A GOFAL CANOLBARTH CYMRU

PENDERFYNWYD Ethol y Cynghorydd Linda Morgan i gynrychioli'r Pwyllgor Craffu ar Grŵp Craffu Cydbwyllgor Iechyd a Gofal Canolbarth Cymru

11. BLAENRAGLEN PWYLLGOR CRAFFU GOFAL 2024/25

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu.

Atgoffwyd yr aelodau bod Blaenraglen y Pwyllgor yn seiliedig ar y materion a drafodwyd yng Ngweithdy Blynyddol y Pwyllgor a gynhaliwyd ar 30 Ebrill 2024.

Cadarnhawyd bod tair eitem wedi cael eu rhaglennu ar gyfer pob cyfarfod yn ystod y flwyddyn oni bai am un cyfarfod penodol ym mis Tachwedd i graffu'r maes Tai Cymdeithasol yn unig a chyfarfod ym mis Ionawr i drafod materion lechyd megis pryder am feddygon teulu, iechyd meddwl a pherthynas cydweithiol â'r gwasanaeth ambiwlans.

Diweddarwyd bod yr Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu wedi derbyn cais gan yr Adran Oedolion, lechyd a Llesiant yn gofyn i'r Pwyllgor ystyried ychwanegu eitem 'Polisi Codi Tâl

am Ofal' ar gyfer cyfarfod 26 Medi 2024. Esboniwyd bod yr Adran yn awyddus i dderbyn sylwadau ac ystyriaethau'r Pwyllgor cyn cyflwyno adroddiad i'r Cabinet. Nodwyd y golyga hyn y byddai pedair eitem i'w craffu yng nghyfarfod 26 Medi 2024 o'r Pwyllgor.

Anogwyd yr Aelodau i ystyried pa faterion maent yn dymuno i'r Adrannau eu cynnwys yn yr adroddiadau i'r Pwyllgor. Ymhelaethwyd bydd modd i'r Aelodau drafod y materion hynny mewn cyfres o gyfarfodydd paratoi. Pwysleisiwyd mai nod y cyfarfodydd paratoi fydd canfod prif faterion sydd angen eu craffu o fewn y meysydd gan arwain at gwestiynau atodol yn y cyfarfodydd ffurfiol. Cadarnhawyd bydd yr Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu yn ymgynghori â'r Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth er mwyn canfod dyddiadau addas ar gyfer y cyfarfodydd paratoi gan wneud pob ymdrech i sicrhau eu bod yn cael eu cynnal ar ddyddiau lau oherwydd argaeledd yr Aelodau. Cydnabuwyd na fydd hyn yn bosib ar bob achlysur ond sicrhawyd bydd amser cychwyn y cyfarfodydd yn 4yh gan fod yr amser yma yn gyfleus i fwyafrif o'r Aelodau.

PENDERFYNWYD

- a) **Mabwysiadu rhaglen waith y Pwyllgor ar gyfer 2024/25.**
- b) **Cytuno i ychwanegu eitem ychwanegol Polisi Codi Tâl am Ofal (Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant) i gyfarfod 26 Medi 2024.**

12. CYFARFODYDD HERIO PERFFORMIAD OEDOLION, IECHYD A LLESIANT PLANT A CHEFNOGI TEULUOEDD

PENDERFYNWYD Enwebu'r Cynghorydd Einir Wyn Williams fel cynrychiolydd i fynychu cyfarfodydd herio perfformiad yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant a'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30yb a daeth i ben am 14.00yp.

Cadeirydd